

BERG-GAMANDER.

(TEUCRIUM MONTANUM L.)

BIJ het dorpje Bemelen, ten zuiden van Houthem in Zuid-Limburg, bevinden zich een aantal oude, fraaie kalkgroeven. Staat men bij de kerk in het dorp en kijkt men dan naar het Noord-Westen, dan heeft men een mooi overzicht over de kale stukken rots, waarin de groote, donkere openingen der grotten u aangrijzen. Juist boven zoo'n grot-opening, dicht bij den weg naar Terblijt gelegen, vonden we een aantal, over de rotsen hangende plantjes met geel-groene bloemhoofdjes aan het eind van de, iets houtige stengeltjes. We hadden het nog nooit gezien, doch merkten al spoedig aan den op een bootshaak lijkenden stempel, het kleine, bovenstandige, vierdeelige vrucht-beginsel, de vier tweemachtige meeldraden, dat we met een labiaat te doen hadden, al was de stengel ook niet vierkant en stonden de tegenoverstaande bladeren ook niet duidelijk kruiswijs. De bovenlip van de bloemkroon, waarvan de kroonbuis een kleine knik vertoonde, was alleen in den vorm van twee slippen aanwezig, die, links en rechts voor de onderlip gebogen, van de laatste een deel schenen uit te maken. Tusschen die beide slippen was de bovenlip diep ingesneden, zoodat van achteren op die plaats meeldraden en stijl geheel zichtbaar werden. Dit, gevoegd bij een, iets rugwaarts gekromde kelk, deed ons ertoe besluiten het plantje voor een *Teucrium*soort te houden. Echter hebben geen der *Teucrium*soorten, die in onze Nederlandsche flora's worden opgegeven, een liggende stengel en de bloemen in platte, eindelingsche hoofdjes, zooals ons plantje ze liet zien. De bladeren waren lijn-lancetvormig, hetgeen ook voor de Watergamander en de gewone Gamander geldt, doch beide hebben purperen, niet gele bloemen, bezitten daarenboven schijnkransen van bloemen. FRITSCH, „Exkursionsflora für Österreich und die ehemals österreichischen Nachbargebiete“, 1922, 3 Aufl., bracht tenslotte een zekere uitkomst. Ons plantje kan niet anders zijn dan *Teucrium montanum* L., de *Berg-Gamander*. Dit is dus voor ons land een nieuwe vondst, hetgeen wel merkwaardig mag heeten, daar er op die plek verscheidene pollen van groote, stevige en dus reeds oude planten staan: de plant ziet er beslist overblijvend uit, onderaan wijzen de houtige stengels zelfs op heesterachtigheid.

Tenslotte wil ik nog even een beknopte beschrijving van *Teucrium montanum* L., in den vorm, zooals ik haar te Bemelen aantrof, geven.

Een sterk vertakt, houtig wortelgestel, $\pm \frac{1}{3} \times$ zoo volumineus als de geheele plant, dringt in het verweerde krijt. Uit den grond komen talrijke, ietwat houtige, dunne, liggende, en zich spoedig vertakkende stengeltjes, met vele lidteekens van afgevallen bladeren. Deze laatste zitten onduidelijk kruiswijs, zijn $\pm 4 \times$ zoo lang als breed, lichtgroen van kleur, met één duidelijke middennerf. De randen zijn gaaf en naar onderen omgekruld. De stengel is op de knoopen iets verdikt en rood aangeloopt, iets viltig behaard, evenals de onderzijde der bladeren. De bovenste bladeren van den stengel gaan ongemerkt over in de schutbladeren der bloemen, die een eindelings, ± 15 -tallig hoofdje vormen. Doordien de middelste bloemen nog in knop zijn, als de buitenste bloeien, zijn deze laatste, hoewel het meest onderaan den stengel gezeten, toch op hetzelfde niveau geplaatst als de binnenste bloemen, en wordt de bloeiwijze dus van boven plat. De kelken zijn vrijwel radiaal,

Fig. 1. Berg Gamander.
Teucrium montanum L. 2/3 Nat. gr.
Foto J. HOFKER.

hebben vijf spitse, bruin aangeloopte tanden, zijn van voren iets buikig, van achteren

Fig. 2. *Teucrium montanum* L.
Links een bloem wat vergroot.

iets uitgehold. Het viertallig vruchtbeginsel is vrij klein, de nootjes zijn kaal. De vrij lange kroonbuis komt nagenoeg niet uit de kelk tevoorschijn, en vertoont een duidelijke knik naar achteren, een haarring ontbreekt. Van de bovenlip zijn alleen twee slippen, links en rechts van de bloem gelegen, aanwezig. Ze loopen eerst naar voren, dan met een knik naar boven, en zijn aan den top paars geaderd op gelen ondergrond. De onderlip bestaat uit twee puntige zijslippen en een eironde, iets gepunte middenslip. De geheele bloem is groengeel. De, in een bootshaak eindigende, stamper steekt boven alles uit en is naar voren gekromd, evenals de meeldraden, waarvan de mediane het langst zijn. De helmknopjes zijn paarsbruin, de helmdraden groen. De plant bloeit in Juli en Augustus, en wordt tot 20 c.M. hoog.¹⁾

A. C. HOFKER-FEEKES,
J. HOFKER.

VAN EEN PAAR ZELDZAME WESPEN.

(*DISCOELIUS ZONALIS* Panz. EN *TRIGONALYS HAHNI* Spin.).

DISCOELIUS *zonalis* — verbreitet, aber ueberall eine der seltensten Faltenwespen" zegt Schmiedeknecht in zijn bekende werk „Die Hymenopteren Mitteleuropas". Anders gezegd: tenzij het geluk ons dient, zal men die wesp ook in Nederland niet onder de oogen krijgen.

Het geluk diende mij: ik ving bij Breda een groot wijfje op bloeiende *Frangula alnus* en een ander vrouwelijk exemplaar hielp mij aan een pas voltooid nest.

Over de soortbeschrijving van *D. zonalis* behoeft niet lang te worden uitgeweid. Men herinnert zich de afbeelding van *Eumenes pomiformis*, de wesp met het karakteristiek gevormd abdomen: een smal steeltje met eene plotselinge aanzwelling en vervolgens het breede, peervormige overige deel van het achterlijf. Denzelfden afwijkenden achterlijfsvorm vertoont *D. zonalis*. Ook de kleuren van beide zijn gelijk n.l. zwart met geel; doch in de kleurverdeling is verschil. Want terwijl *Eumenes* doorgaans een viertal gele bandjes om de laatste helft van het achterlijf draagt, ziet men aldaar bij *Discoelius* slechts een enkelen band. Verder is *Discoelius* doorgaans iets grooter (10—15 mM.) en in het bezit van een paar middelscheensporen, die *Eumenes* mist.

Voor den aanleg van hare nesten speurt het *zonalis*wijfje naar boorgangen van keverlarven in stammen of palen, naar spijkergaten in balken en naar andere soortgelijke lange, smalle openingen. Mocht ook al het af- en aanvliegen der wesp ons op de aanwezigheid van een nest opmerkzaam maken, dan blijft intusschen nog de moeilijkheid bestaan, om dit onbeschadigd bloot te leggen. Voor zoover ik weet, is dan ook van *Discoelius zonalis* de ontwikkeling uit het ei of uit de larve ten onzent nog niet beschreven of waargenomen. Het bovenbedoelde nest was gebouwd in een stuk rietstengel, dat aan de achterzijde was afgesloten door een knoop. Door uit dien stengel voorzichtig eene reep los te snijden en deze telkens na een onderzoek weder op de oude plaats te bevestigen, kwamen de cellen voor

1) Een foto van een buitenlandsch exemplaar van *Teucrium montanum* is gereproduceerd in D. L. N. Jg. 17 blz. 530. J. Hs.